

Лексикографічні джерела

Языкознание : Большой энциклопедический словарь / [гл. ред. В. Н. Ярцева]. – 2-е изд. – М. : Большая Рос. Энцикл., 2000. – 688 с. *Duden*. Deutsches Universal Wörterbuch. – Mannheim : Dudenverlag, 1996. – 1816 S. *Duden*. Deutsches Universalwörterbuch, 5. Aufl. Mannheim 2003 [CD – ROM]. *Kipper* H. Wörterbuch der deutschen Umgangssprache. – Stuttgart : Ernst Klett Verlag, 1987. – 959 S. *Wahrig* G. Deutsches Wörterbuch. – Gütersloh : Bertelsmann Lexikon Verlag, 1997. – 1420 S.

Джерела ілюстративного матеріалу

Joho W. Die Kastanie. – Berlin, Weimar : Aufbau-Verlag, 1980. – 329 S. *Wolf* S. Das Geschenk des Bösen // Drei Abenteuer ungekürzt. – Hannover : Pelikan, 1999. – S. 225–316.

СОКОЛОВ В.В.

(Запорізький національний університет)

РОЗВИТОК КОМПЛЕМЕНТАРНОЇ МЕДИЦИНИ ЯК ДЖЕРЕЛО ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКОВОГО СКЛАДУ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті пропонується стислий огляд змін у сучасній комплементарній або альтернативній медицині англословних країн з прикладами лінгвальної об'єктивності таких змін. Новотвори англійської мови відбивають більш толерантне ставлення до альтернативної медицини у англословних країнах. Лінгвальні новотвори проілюстровано прикладами з печатних видань.

Ключові слова: альтернативна, комплементарна, новотвір, медицина, англійська мова

Соколов В.В. Развитие комплементарной медицины как источник обогащения словарного состава современного английского языка. В статье предлагается краткий обзор изменений в современной комплементарной или альтернативной медицине с примерами лингвальной объективации таких изменений. Неологизмы английского языка отражают более толерантное отношение к альтернативной медицине в англоязычных странах. Неологизмы проиллюстрированы примерами из печатных СМИ.

Ключевые слова: альтернативная, комплементарная, неологизм, медицина, английский язык

Sokolov V.V. The developments in the complementary medicine as a source of enrichment of the present-day English language vocabulary. Article represents a brief overview of the developments in the present-day alternative or complementary medicine in the Anglosphere with the examples of linguistic objectivation of such changes. New words in the English language reflect more tolerant and benevolent attitude to alternative medicine in the English-speaking countries. Linguistic innovations are illustrated by the examples from published media.

Key words: alternative, complementary, new word, medicine, English language

Глобалізація торкнулася не лише об'єктивного світу, що оточує сучасну людину, але також і мови, що обслуговує діяльність людини у різноманітних сферах антропоного буття. Не залишилася осторонь цих процесів й сучасна англійська мова і, зокрема, той її прошарок, що віддзеркалює сферу медицини і охорони здоров'я. Нам належить розробка когнітивного підходу до вивчення вербальних репрезентацій сучасних медичних явищ в англійській мові. Окрім того, нами було розглянуто певні вербокративні особливості функціонування новотворів англійської мови сфери медицини і охорони здоров'я [Соколов 2005]. Окремі аспекти соціофункціонального дослідження цієї частини сучасних новотворів англійської мови було розкрито у монографіях Ю.А. Зацного [Зацний 1997; Зацний 2007], публікації А.В. Янкова [Янков 2009], окремих статтях автора [Соколов 2010; Зацний, Соколов 2010].

Ми вважаємо, що детальне дослідження загальних тенденцій розвитку сучасної сфери медицини і охорони здоров'я потребує більшої уваги, адже недослідженим залишається, серед іншого, вплив комплементарної медицини на розвиток сучасної англійської мови останніх десятиліть. Таким чином, **метою** цієї статті є дослідження соціолінгвальних параметрів функціонування тієї частини новотворів англійської мови сфери медицини і охорони здоров'я, що відображають тенденції розвитку сучасної комплементарної медицини. **Завдання** полягає в окресленні нового матеріалу англійської мови, що відбиває конкретні явища розвитку комплементарної медицини в англословних країнах. **Об'єктом** дослідження є процеси поповнення словникового складу англійської мови у сфері медицини і охорони здоров'я, а **предметом** – особливості онтогенезу відповідних лінгвальних одиниць. Додамо, що аналізу підлягали лише ті мовні одиниці, що з'явилися або набули актуальності наприкінці ХХ – початку ХХІ століття. Тому ми не згадували ті напрями комплементарної медицини, що досить давно є відомими в англословних країнах. Ілюстративний матеріал об'єднано за напрямками комплементарної медицини.

Однією з ознак глобалізації медицини є її експансивний характер і більш толерантне ставлення до нетрадиційних способів лікування. Здобутки альтернативної медицини (*alternative medicine, unconventional medicine, holistic medicine, vernacular medicine*) починають визнаватися офіційною наукою і нетрадиційна народна медицина, особливо гомеопатія, отримує назву комплементарної (*complementary medicine*). Термін *complementary medicine* використовується у Великій Британії з 80-х років ХХ століття. У середині 90-х років ХХ століття виникає абревіатура *CAM* (*complementary and alternative medicine*)

[Whorton 2002, с. 299] і похідна словосполука *CAM therapies*. Згідно дослідження 1997 року, 40% хворих американців будь-коли використовували альтернативну медицину [Eisenberg 1998].

As this research grows, it is increasingly possible to identify CAM therapies that have some evidence of efficacy and minimal risk that can be incorporated right along with the more conventional treatment recommendations (The New York Times, 23 Sept., 2009).

Імплементация альтернативної медицини у ортодоксальну структуру відбивається також у іншій мовній номінації альтернативної медицини – словосполучі *integrative medicine (integrated medicine)*. Інтеграція західних і східних медичних традицій сприяла появі концепту світової медицини (*world medicine*), метою якої проголошується здолання “духовної убогості біомедичної моделі хвороби” [Whorton 2002, с. 305]. Класична медицина також отримала нову назву в “дусі часу” – *mainstream medicine* або *medical mainstream* (окремі вчені вважають альтернативну медицину також такою, що належить до “мейнстріму”):

The Cochrane Collaboration Complementary Medicine Field carries a broad definition of CAM noting that these practices are defined by their users as "preventing or treating illness, promoting health and well-being" and "complement mainstream medicine by 1) contributing to a common whole, 2) satisfying a demand not met by conventional practices and 3) diversifying the conceptual framework of medicine" (New Zealand College of Midwives Journal, 01 Apr., 2009).

Про визнання альтернативної медицини у США свідчить також рішення конгресу США про відкриття у 1991 році установи *Office of Alternative Medicine*, що зараз має назву *National Center for Complementary and Alternative Medicine (NCCAM)* і займається дослідженням, викладанням і поширенням інформації про альтернативні практики. Президент США Білл Клінтон у 2000 році створив спеціальну комісію, що займалася проблемами законодавчого регулювання альтернативної медицини – *Commission on Complementary and Alternative Medicine Policy*. Альтернативні медичні практики виконуються спеціалістами у відповідних галузях, яких узагальнено називають *complementary practitioner, complementary therapist, alternative doctor, alternative therapist, nurse healer*. У кожного комплементарного напрямку є окрема номінація професії (напр., *acupressurist, psychic healer, sonopuncturist*). Лікарні у США почали відкривати інтегративні клініки (*integrative clinics*), яких у 2001 році вже було 27 і які почали надавати пацієнтам послуги із альтернативної медицини [Whorton 2002, с. 315]:

This integrative clinic provides a warm, friendly environment offering patients the most advanced muscle, joint and spinal-related therapies, along with specialized treatments including neuromuscular, kinesiology and clinical nutrition (The Portland Press Herald, 15 Apr., 2010).

Окрім класичної гомеопатії, натуропатії, остеопатії, і акупунктури (остання з'явилася у англомовному світі у 70-ті роки), поширення набувають нові альтернативні практики: *therapeutic touch (TT)* – різновид альтернативної медицини, коли практик водить долонями над тілом пацієнта, намагаючись його розслабити, приборкати біль і сприяти скорішому одужанню [Krieger 1990, с. 85]; *visualization* – візуалізація пацієнтом власного одужання [Siegel 1986]. Нової актуальності набуває використання хворими людьми молитви, як засобу звернення до Бога за одужанням. Дослідження позитивної дії релігії на здоров'я людини іноді називають релігійною епідеміологією (*epidemiology of religion*) [Hickman 2005, с. 46].

Відродженню натуропатії, яку почали називати *naturopathic medicine* або *naturopathic care*, завдячує відкриття у Сполучених Штатах у 1980 році організації лікарів-натуропатів *American Association of Naturopathic Physicians (AANP)*. Натуропати намагаються вилікувати людину, занурену у сучасне техногенне життя і позбавлену спілкування з природою (*nature-deficit disorder*) за допомогою природних факторів. Серед методик натуропатії – гідроклоноотерапія (*colon cleansing, colon hydrotherapy, colonic irrigation*), різноманітні дієти (і.e. *ketogenic diet* – розроблена у 20-ті роки минулого століття, але відкрита заново у 1996 році), консультації з образу життя і харчування (*nutrition and lifestyle counseling*):

Fitness North is an all-inclusive program that focuses on exercise -- indoors and out -- nutrition and lifestyle counseling, along with calorie-controlled meals that guests help prepare (Minneapolis Star Tribune, 09 Jan., 2011).

За аналогією до акупунктури (*acupuncture, needle therapy*), яку скептики називають *quackupuncture* (бленд слів *quackery* – шарлатанство, і *acupuncture* – акупунктура), з'являються сонопунктура (*sonopuncture*) – терапія, що використовує звукові хвилі для стимуляції тих самих ділянок тіла, що й при акупунктурі, і терапія тиску, акупресура (*acupressure, G-Jo*) – лікування людини шляхом тиску руками на певні точки тіла із власними медиками-спеціалістами (*acupressurists, sonopuncturists*). На цих прикладах можна спостерігати словотворчу активність латинського префікса *acu-* (“за допомогою голки”), що поперше має потенціал напівафікса (так само, як і елемент *-pressure*), по-друге зазнав семантичної переорієнтації (сема “голка” не актуалізується у нових значеннях). (У 1993 році було розроблено техніку

акупресури Тапаса (*Tapas Acupressure Technique, TAT*), прихильники якої стверджують про можливість покращення самопочуття людини шляхом управління певною енергією, що здійснюється за допомогою дотиків до окремих точок на голові пацієнта [Mollon 2008, с.273]. Ця техніка і інші альтернативні практики, що використовують не підтвержену сучасною наукою енергію, отримали назву *energy medicine*:

Gillespie's hands-on application and treatment is an example of energy medicine, which is one of the most widespread of alternative-medicine disciplines, according to Wayne B. Jonas, M.D., former director of the National Institutes of Health's Office of Alternative Medicine, now the National Center for Complementary and Alternative Medicine (Natural Health, 01 Oct., 2003).

До вищевказаної “енергетичної” медицини можна віднести і таку альтернативну терапію, як лікування кристалами (*crystal healing, crystal therapy, crystal treatment*). Практик (*crystal healer*) розташовує кристали в окремих місцях на тілі людини з метою усунення проблем з аурую або з електромагнітним полем людини. При цьому вони можуть використовувати інструменти, такі як *crystal wand*, за допомогою яких виконується психічна хірургія (*psychic surgery*).

Інший популярний різновид альтернативної і “енергетичної” медицини – система гартування і удосконалення можливостей психіки і тіла людини - Цигун (*qigong, Qi gong, Chi kung*), що базується на здібності керувати свідомістю і відчувати енергію Ци (*chi, ch'i, qi*), звідки і з'явилася назва. Одним з елементів Цигун є бойове мистецтво і оздоровча гімнастика *Tai chi chuan* або *Tai chi* [Rones 2007]. Префікс *chuan* (кулак) свідчить про “бойовий” характер цієї гімнастики. Цигун використовують, окрім того, у неврології, керуванні стресом (*stress management*), технології біофідбеку (*biofeedback* – біологічний зворотний зв'язок). Прихильники цигун (*qigong practitioners*) можуть вивчати цю техніку у спеціальних закладах (*qigong centers*) під керівництвом вчителів (*qigong masters*).

“Many great masters have left China,” said Jampa Stewart, the director of Healing Tao Institute, a qigong center in Austin, Tex., and as a result, qigong education has improved in the United States (The New York Times, 05 Apr., 2007).

Прихильники “енергетичної медицини” вважають, що хілер може скеровувати лікувальну енергетику у людину за допомогою долонів, або навіть дистанційно (*distant healing*). Такі практики отримали назву (*biofield*) *energy healing* [Eden 2008]. Про визнання такого напряму терапевтичного впливу свідчить і затвердження у 2005-6 роках організацією North American Nursing Diagnosis Association діагнозу “порушення енергетичного поля” (*energy field disturbance*). Різновиди таких терапій, де практик торкається тіла людини, отримали мовну об'єктивізацію у вигляді сполучень *contact healing, therapeutic touch, healing touch, touch therapies*:

At the General Hospital in Port-au-Prince, where Scientologists in bright yellow T-shirts have assisted as volunteers, some have carried out what they call touch therapy, in which they say they realign patients' nervous systems by touching them through their clothes (The New York Times, 15 Feb., 2010).

У 90-х роках ХХ століття на англійську з французької було перекладено книгу фундатора сучасної ароматерапії (*aromatherapy, aromatotherapy*) Р.М. Гаттефоссе [Gattefosse 1993], що сприяло поширенню цієї альтернативної терапії у суспільстві і появі медиків-спеціалістів, що практикують ароматерапію (*aromatherapist*). Ефірні масла, окрім ароматерапії, почали використовуватися у салонах краси і спа. Так, процедура під назвою *body wrap* включає обробку шкіри тіла людини за допомогою ефірних масел, антицелюлітних кремів, лікувальних грязей. Дослідженням біології запаху наразі займається окрема наука – аромагеноміка (*aromagenomics*):

“This milestone represents a significant development in aromagenomics,” says DigiScents' CEO, Joel Bellenson. “DigiScents is combining biotechnology, informatics, and sensory research to create a digital index that will revolutionize the world of smell” (Applied Genetics News, April 2000)

Медичне використання продуктів бджолоїної діяльності (меду, пилку, отрути, прополісу) відбилось у новотворі *apitherapy* (від латинського *apis* – бджола) [Mizrahi, 1997]. Зауважимо, що в англійських країнах термін “апітерапія” зазвичай асоціюється з медичним використанням лише одного продукту – бджолоїної отрути. Тому з'явилася інша, конкретніша номінація – *bee venom therapy*. Спеціаліста у відповідній галузі кличуть апітерапевтом (*apitherapist*).

До альтернативної медицини відносять також використання різноманітних дієт, біодобавок, що є надзвичайно популярним у англійському світі. Проблема токсичних додатків до їжі зумовила появу словосполучення *action level*, що позначає рівень концентрації токсичних речовин у харчових виробках, ліках, який вважається у США небезпечним для здоров'я людей і створює законні підстави для заборони їх виробництва чи збуту. Велика кількість генетично модифікованих продуктів харчування (*Frankenfood, Frankenstein food*) створює загрозу для здоров'я, що дала привід деяким аналітикам охарактеризувати таку ситуацію в якості “фармагеддону” (*farmageddon*) [Kneen 1999]. Надпопулярність швидкої їжі у США відбилась у номінації “країна великого ковтка” (*land of the big gulp* – асоціація з брендом компанії

7-Eleven “Big Gulp” – охолоджувальні напої у великих склянках до 1,8 літра), а самих американців стали називати “суспільством мусорної їжі” (*junk-food society*) і “нацією швидкої їжі” (*fast-food nation*), що відображено у кінострічці 2006 року з такою самою назвою. Проблеми з ожирінням населення США (33,9% дорослого населення у 2009 році, за даними ВОЗ) називають “чумою ожиріння” (*fat plague*). Про глобальний характер цього явища свідчить і неологізм *globesity* (global+obesity).

Такі події, а також популярність здорового образу життя, привели до поширення дієт і заходів по боротьбі з цією проблемою (*fat battle, anti-obesity campaign, Slow Food movement*) [Monaghan 2008]. Серед підходів до правильного харчування особливо популярними залишаються різноманітні вегетаріанські дієти (*DASH diet, demi-veg diet, fishetarianism, pescetarism, vegequarianism, flexitarianism, freeganism, ovo-lacto vegetarianism, living foodism, raw-foodism, rawism, veganism*), але в якості альтернативи поширення набувають і невегетаріанські підходи до вживання здорової їжі (*F-Pan diet, F-Factor diet, high-fiber diet, functional food, functional drink, low-fat diet, low-carb diet, nutritarianism*):

The updated book also addresses the science behind the low-carb diet. Drs. Eric C. Westman, Stephen D. Phinney and Jeff S. Volek cite medical studies — including their own — in arguing that the diet has benefits for those concerned about obesity, cardiovascular disease and Type 2 diabetes (The Los Angeles Times, 31 Jan., 2011).

Але не всі з ентузіазмом зустріли ідеї здорового харчування і схуднення. Прихильність до традиційного харчування їжею з високим вмістом білка відбилась у новотворі *carnocentrism* (орієнтація людини на невегетаріанську дієту, від лат. *carnis* – м'ясо), а корисну для здоров'я (але іноді несмачну) їжу стали називати *deprivation cuisine*; людей, які зловживають дієтами – *diet-holics, vegangelical, dietraumatic*:

Isa Chandra Moskowitz and Terry Hope Romero are vegangelicals with a sense of humor, a sense of proportion and a sense of adventure (Salt Lake City Weekly, 31 Jan., 2008).

Висновок. Комплементарна медицина є суттєвим екстралінгвальним чинником, що впливає на збагачення сучасної англійської мови термінами, які номінують нові вектори розвитку такої медицини, альтернативні медичні процедури, суб'єктів медичного дискурсу. **Перспективи** подальшого дослідження новотворів англійської мови сфери медицини і охорони здоров'я ми бачимо в розгляді загальних змін в системі охорони здоров'я англійськомовних країн і їх рефлексії у інноваційному мовному матеріалі.

Література

- Зацний Ю.А. Неологізми англійської мови 80-90 років XX століття / Зацний Ю.А. - Запоріжжя : РА “Тандем-У”, 1997. - 396 с. Зацний Ю. Соціолінгвальні і лінгвокогнітивні аспекти неологізації англійської мови сфери медицини і охорони здоров'я / Юрій Зацний, Віталій Соколов // Нова Філологія. - 2010. - № 37. - С. 170-178. Зацний Ю.А. Сучасний англійськомовний світ і збагачення словникового складу / Зацний Ю.А. - Львів : ПАІС, 2007. - 228 с. Соколов В.В. Роль словоскладання в поповненні вокабуляру англійської мови сфери медицини та охорони здоров'я / В.В. Соколов // Вісник Запорізького національного університету : Збірник наукових статей. Філологічні науки. - 2005. - № 2. - С. 149-154. Соколов В.В. “Sleep-sick society” як чинник поповнення словникового складу англійської мови / В.В. Соколов // Нова Філологія. - 2010. - № 42. - С. 193-197. Янков А.В. Нова лексика і фразеологія англійської мови сфери медицини і охорони здоров'я (лінгвальні та соціолінгвальні параметри) / А.В. Янков // Нова філологія. - 2009. - № 33. - С. 228 - 239. Eden, D. Feinstein, D. Energy Medicine : Balancing Your Body's Energies for Optimal Health, Joy, and Vitality / D. Eden, D. Feinstein. - Los - Angeles : Tarcher, 2008. - 432 p. Gattefosse, R. - M. Gattefosse's Aromatherapy : The First Book on Aromatherapy / Rene - Maurice Gattefosse. - London : Random House, 2004. - 176 p. Hickman, J.S. Faith community nursing / Janet Susan Hickman. - Philadelphia : Lippincott Williams & Wilkins, 2005. - 368 p. Kneen, B. Farmageddon : food and the culture of biotechnology / Brewster Kneen. - Gabriola Island : New Society, 1999. - 240 p. Krieger D. Therapeutic touch : Two decades of research, teaching and clinical practice / Dolores Krieger // Imprint. - 1990. - № 3. - pp. 83-88. Mizrahi, A. Bee Products : Properties, Applications and Apitherapy / Avshalom Mizrahi. - New York : Springer, 1997. - 288 p. Mollon, Phil. Psychoanalytic Energy Psychotherapy : Inspired By Thought Field Therapy, EFT, TAT, And Seemorg Matrix / Phil Mollon. - London : Karnac Books, 2008. - 504 p. Monaghan, Lee F. Men and the war on obesity : a sociological study / Monaghan, Lee F. - New York : Routledge, 2008. - 232 p. Ronos, R. Sunrise tai chi : simplified tai chi for health and longevity / Ramel Ronos. - Boston : YMAA Publication Center, 2007. - 216 p. Trends in alternative medicine use in the United States, 1990 - 1997 / David Eisenberg, Roger Davis, Susan Ettner, Scott Appel, Sonja Wilkey, Maria Van Rompay, and Ronald Kessler // JAMA. - 1998. - № 280. - p. 1575. Siegel B. Love, Medicine and Miracles / Bernie Siegel. - New York : Harper and Row, 1986. - 256 p. Whorton J. C. Nature Cures. The History of Alternative Medicine In America / Whorton J.C. - New York : Oxford University Press, 2002. - 368 p.

СУТУЛІНА Л. Г.

(Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара)

ІРРЕАЛЬНІСТЬ ЯК ДОМІНАНТА ХУДОЖНЬОГО СВІТУ Х. МАРІАСА

В статті робиться спроба визначити ірреальність у романі Х. Маріаса «Згадай про мене завтра у бою» як домінанту художнього світу роману. Автор статті досліджує ірреальність у романі Х. Маріаса з позицій магічного реалізму, готичного роману та постмодернізму.

Ключові слова: ірреальність, магічний реалізм, готичний роман, постмодернізм, фрагментарність.